

איסור העישון מכח ההלכה

ביחסי חשיבות מירבית לנושא העישון, הנני קובע לו מקום חשוב בראש הספר.

פרסום הדברים דלהלן בחלק מהעתונות הישראלית, ותכנם בקיצור גם בעתונים רבים, ושידורי רדיו וטלביזיה בארצות-הברית ואירופה, תרמו תרומה ניכרת להורדת מספר המעשנים. דיווחים שהגיעו אלי מארצות רבות, גילו שבעקבות פרסום הדברים נוצרה התעוררות גדולה. לדוגמא אציין פרט אחד בלבד: פרופיסור נכבד מארצות הברית, כתב לי בין היתר: „שוב הוכח שתורת ישראל היא תורת חיים“.

גם בישראל שבה לא ניתן לדברים דלהלן, משום מה, פרסום נאות, נוצרה התעוררות גדולה. יצויין אמנם, שנמצא רב בודד אחד, שחלק בפומבי על מסקנותנו, ופסק לדעתו להתיר העישון מכח ההלכה, אף כי הודה בחומרת הסכנה לבריאות (?). לעומת זאת, מטר המכתבים שהגיעוני, אישר כי אכן דעת חכמי התורה (פרט לאלה המעשנים שגזרו על עצמם שתיקה), וכן אנשי מדע, ובעיקר רופאים, הסכימה עם דעתי.

ידוע לי שבני ישיבות רבים ש„למדו“ את הפסק דלזולן בעיון, באו למסקנא, שאכן אסור העישון מכח ההלכה, וקיימו בעצמם הלכה למעשה, וחדלו לעשן, ובמכתבים אישיים אף הודו לי. תקותי שפרסום הדברים גם בספר זה, יתרום תרומה נוספת

להקטנת מספר המעשנים, לפחות מבין הנשמעים לדבר ה', זו הלכה, ואולי גם אחרים נוספים, ותרבה בריאות בישראל.

והרי הדברים כפי שפורסמו בשעתו (כסלו תשל"ז):

איסור העישון מכח ההלכה

רבים הם הפונים אלי בכתב ובעל-פה, להבהיר להם את הבסיס ההלכתי לאיסור העישון (אודותיו פסקתי בתכנית טלביזיה). ולכן, הריני עושה זאת באמצעות העתונות בתקוה כי אותו צבור המתייחס להלכה בחיוב, יתאמץ להמנע עקב זאת מעישון.

האזהרה המרומזת בתורה, היא הפסוק „רק השמר לך ושמור נפשך (דברים ד' פסוק ט')", וכן הפסוק „ונשמרתם מאד לנפשותיכם" (שם פסוק ט"ו). מפסוקים אלה למדו רבותינו חובת זהירות ושמירה על החיים (עיין ברכות ל"ב:).

והרמב"ם פסק כן להלכה וזו לשונו: כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות-עשה להסירו ולהשמר ממנו, שנאמר השמר לך ושמור נפשך. הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות, וכל העובר עליהם ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך, או איני מקפיד בכך, מכין אותו מכת מרדות. ואלו הם: לא יניח אדם פיו על הסילון (צנור) המקלח מים וישתה, ולא ישתה בלילה מן הנהרות והאגמים, שמא יבלע עלוקה והוא אינו רואה, ולא ישתה מים מגולים וכו'. בהמה חיה ועוף שנשכם נחש, או שאכלו סם הממית אדם, אסורים משום סכנת נפשות (אף שאינם אסורים משום טריפה) וכו'. אסור לאדם ליתן מעות לפיו שמא יש עליהם רוק יבש של... חולים, או זיעה, שכל זיעת אדם סם המות חוץ מזיעת הפנים וכו' (בהלכות רוצח פרק י"א י"ב), והרשימה שם ארוכה.

שמא ישאל השואל, והלא פסוקים הנ"ל כפשוטם מכוונים לשמירת הנפש מפני טעות אחרי עבודה-זרה, שכן הסיום שם הוא, "כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' עמכם".

נראה לי שעל שאלה זאת התכוין הרמב"ם לתרץ בהלכות דעות (פרק ד' הלכה א') וזו לשונו: "הואיל והיות הגוף בריא ושלם, מדרכי השם הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מיריעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך אדם להרחיק עצמו מדברים המאבדים את הגוף, ולהנהיג עצמו בדברים המבריאים והמחלימים, ואלו הם" וכו'. והרשימה גם שם ארוכה.

כונת הרמב"ם ברורה ביותר, אם צייתה תורה, השמר לך ושמור נפשך פן תשכח את מעמד הר-סיני ונתינת התורה, ומה שראית באותו מעמד ומה שלא ראית, כדי שלא תטעה אחרי עבודה-זרה, הבינו רבותינו בעומק חכמתם, את הכונה הנסתרת היוצאת מדברי התורה. האם אפשר לצוות על עשייה או מחדל, לאדם שבריאיותו רופפת ולקויה, לאדם שעקב מחלתו גם מחשבתו אינה צלולה דיה לעשות או לחדול. ומכאן ברורה המסקנא, כי בראש וראשונה, שמור על בריאותך, כדי שאז תוכל לשמור גם על מה שצווית באותו מעמד בהר-סיני.

מן הראוי לציין בהדגשה מיוחדת, כי בהלכות דעות, התוה הרמב"ם דרכי התנהגות ברורים לאדם, כיצד ישמור על בריאותו. סדרי המזון וכמויותיו, סוגי מאכלים העשויים להזיק לבריאות, הגבלתם בזמן (עונות השנה) ובכמות לפי מדת הנזק שבאכילתם, הפעלה סדירה של בני מעיים, התעמלות, סדרי שינה וזמניה, סדרי רחצה ונקיון, הקזת דם, יחסי אישות וכדומה. וזו חזונו לא כל הדברים שהזכיר הרמב"ם העתקו מדברי רבותינו בתלמוד. חלק גדול מהם כתבם עפ"י השכלתו הרפואית, וחלק מהם אף בניגוד לדברי רבותינו בתלמוד (מטעמים שאין זה המקום

להסבירם). ובראשית הפרק כתב, כפי שצויין לעיל: לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדים את הגוף ואלו הם, וכאן באה הרשימה הארוכה.

כל זה כתב הרמב"ם בספרו ההלכתי הגדול ה"יד החזקה". לא התכוין הרמב"ם בכך לעצות טובות בלבד, כי זאת היה עושה בעשרות ספרים אחרים ואגרות רבות שכתב. כאן התכוין הרמב"ם לפסוק הלכה, על אותו יסוד של החובה הבסיסית ש"היות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא" שמקורו בפסוק "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".

מעתה, אף כי עיקרם של דברים הוא משום בריאות, הרי שכאשר נפסקו להלכה, נאסרו על כל אדם מכח קדושת ההלכה, ככל דין אחר המבואר שם, וכשם שאין שום אדם מהרהר באיסור חלב או דם וכדומה, כך הוא הדין ביחס לפסיקה הנובעת מסכנת בריאות, משום שהיא מקודשת מכח ההלכה.

(יצויין שחלק מן הדברים שנזכרו לעיל, ועוד אחרים שלא נזכרו, נפסקו להלכה גם ב"שולחן ערוך" של מרן הבית-יוסף, בחלק יורה-דעה סימן קט"ז, ובחושן-המשפט סימן תכ"ז ועוד, וגדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים העתיקו והוסיפו עליהם איסורים רבים).

ואדרבא, חמורים הם הדברים שנאסרו מכח סכנת בריאות, מאיסורים אחרים, שכן כל ספק באיסור נידון לקולא, ואילו ספק מסכנת בריאות נידון לחומרא, וכלשון רבותינו, "חמירא סכנתא מאיסורא" (חולין י:).

זאת ועוד, מרן החיד"א (בברכ"י חלק אבן-העזר סימן י"ג אות י') העלה ספק שמא אף שמקובל בהלכה "דבר שאינו מצוי לא גזרו עליו חכמים", יתכן שבדבר שבסכנה גזרו אף שאינו מצוי (מסקנתו היא להשוותם לענין זה).

ברור ביותר שהנזק הנגרם לבריאות מכל אותם דברים שזכרו לעיל, הוא כאין וכאפס לעומת הנזק הנגרם לאדם מעישון סיגריות (וכל-שכן עישון סמים). וכבר הוכח במחקרים מדעיים, שבמחלת הסרטן, ובהתקפי לב, לוקים אחוז המעשנים יותר מאלה שאינם מעשנים. ופרט לכך, כל אדם המעשן חש ומרגיש בעצמו את זיהום ריאותיו בעקבות העישון.

אין לי שום ספק שאם היה העישון נפוץ בימי רבותינו חכמי התלמוד, ואפילו בימי גדולי הפוסקים, והיו יודעים מתוך חקירות אנשי המדע על הסיכון הרב הכרוך בעישון, היו אוסרים אותו איסור מוחלט, מכח הדין וההלכה.

ולכן ברור ופשוט לעניות דעתי שיש איסור בעישון, וחובת כל אדם הרוצה לשמור על בריאותו, כדי לעבוד את אלקיו בכל מלוא כחותיו, להמנע מעישון.

ושומע לנו ישכון בטח.